

Ny Fahavalo Dia avy amin'ny Fito — Laharana Voalohany

Ny Rôma Roan'i Miller

Jeff Pippenger

2023-09-13

William Miller dia nanorina ny hafatra ara-paminaniana teo ambonin'ny rafitry ny hery roa mpandringana, izay nofaritany araka ny marina ho Roma jentilisa sy Roma papa.

« William Miller, rehefa nampihatra ny hermeneotika nampiasainy, dia nahatsikaritra tao amin'ireo andalan-teny apokaliptika isan-karazany lohahevitra miverimberina momba ny fifanandrinana eo amin'ny vahoakan'Andriamanitra sy ny fahavalony. Tamin'ny fanadihadiana nataony ny amin'ireo fahefana mpanenjika ny vahoakan'Andriamanitra nandritra ny taonjato maro, dia namolavola ny foto-kevitra ny fahavetavetana roa izy, izay faritana ho ny fanompoan-tsampy (ny fahavetavetana voalohany) maneho an'ohatra ny hery mpanenjika ivelan'ny fiangonana, ary ny fahefan'ny papa (ny fahavetavetana faharoa) misolo tena ny fahefana mpanenjika ao anatin'ny fiangonana. Ny lohahevitra ny fahavetavetana roa no nampiavaka ny ankamaroan'ireo fandikany ara-paminaniana tatỳ aoriana. » P. Gerard Damsteegt, *Foundations of the Seventh-day Adventist Message and Mission*, 22.

Ny teôlôjian'ny Advantisma dia manaiky ny zava-misy fa ny rafitra nampiasain'i Miller tamin'ny fampiharana ny faminaniana dia ireo hery roa mpandrava, dia ny mpanompo sampy sy ny fahefana papaly, na dia raisin'izy ireo ho fanadihadiana momba ny tantaran'ny Millerita fotsiny aza izany, fa tsy ho fahamarinana izay nomen'Andriamanitra azy.

“Andriamanitra dia nandefa ny anjelin'ny hiasa teo amin'ny fon'ny mpamboly iray izay tsy nino ny Baiboly, mba hitarihana azy hiaroka ny faminaniana. Nitsidika imbetsaka io voafidy io ny anjelin'Andriamanitra, mba hitarika ny sainy sy hampahiratra ny fahazoany ireo faminaniana izay efa maizina mandrakariva tamin'ny vahoakan'Andriamanitra. Nomena azy ny fiandohan'ny rojo-maranitra misy ny fahamarinana, ary notarihina handinika rohy manaraka rohy izy, mandra-pijeriny ny Tenin'Andriamanitra tamin'ny fahagagana sy fankasitrahana lalina. Hitanany tao ny rojo feno sy lavorary misy ny fahamarinana. Io Teny izay noheveriny ho tsy nentin'ny tsindrimandry io dia nisokatra teo anoloan'ny fahitany tamin'ny hatsarany sy ny voninahiny. Hitany fa ny ampahany iray amin'ny Soratra Masina dia manazava ny iray hafa, ary rehefa nisy andalan-teny iray nakatona tsy ho azon'ny sainy, dia hitany tao amin'ny ampahany hafa amin'ny Teny izay nanazava izany. Noraisiny tamin'ny fifaliana sy tamin'ny fanajana lalina indrindra ary fahatahorana masina ny Teny masin'Andriamanitra.” *Early Writings*, 230.

“Ilay anjelin'ny” dia ampahafantarina'i Rahavavy White mivantana ho Gabriela.

“Ny tenin'ily anjely hoe: ‘Izaho no Gabriela, izay mitsangana eo anatrehan'Andriamanitra,’ dia maneho fa manana toerana ambony sy manan-kaja izy ao amin'ny kianjan'ny lanitra. Raha

tonga nitondra hafatra ho an'i Daniela izy, dia hoy izy: 'Tsy misy na dia iray aza miara-mijoro amiko amin'ireo zavatra ireo, afa-tsy Mikaela [Kristy], Andriananao.' Daniela 10:21. Momba an'i Gabriela no ilazan'ny Mpamonjy ao amin'ny Apokalypsy hoe: 'Ary Izy naniraka ka nampahafantatra izany tamin'ny anjeliny ho amin'i Jaona mpanompony.' Apokalypsy 1:1. Ary tamin'i Jaona dia nanambara ilay anjely hoe: 'Mpiara-manompo amina sy amin'ny rahalahinao mpaminany aho.' Apokalypsy 22:9, R.V. Hevitra mahagaga tokoa izany—ilay anjely izay manaraka akaiky indrindra ny Zanak'Andriamanitra amin'ny voninahitra no ilay voafidy hanokatra ny fikasan'Andriamanitra amin'ny olona mpanota." Ilay Fitiavana Mandrakizay, 99.

“Hevitra mahatalanjona—fa ilay anjely izay mijoro manaraka eo amin'ny voninahitra ny Zanak'Andriamanitra no ilay voafidy hanokatra ny fikasan'Andriamanitra” ao an-tsain'i William Miller. Tsy Gabriela ihany, fa anjely maro koa no nitarika ny fahazoany ny faminaniana “izay efa maizina mandrakariva tamin'ny vahoakan'Andriamanitra.” Gabriela sy anjely hafa dia nitarika an'i Miller namakivaky ny Baiboly araka ny filaharany hatramin'ny Genesisy ka ho avy. Noho izany dia notarihina ho amin'ilay faminaniana lava indrindra momba ny fotoana ao amin'ny Baiboly izy, dia ny “fito andro” (roa arivo sy diman-jato amby roapolo taona) ao amin'ny Levitikosy enina amby roapolo, ela talohan'ny nitarihana azy ho amin'ny roa arivo sy telon-jato andro ao amin'ny Daniela toko fahavalo andininy fahaefatra ambin'ny folo.

“Dia nanokana ny tenako ho amin'ny vavaka sy ny famakiana ny Teny aho. Nanapa-kevitra aho ny hametraka anilany ny hevi-pitoerako rehetra mialoha, hampitaha lalina ny Soratra Masina amin'ny Soratra Masina, ary hanohy ny fianarako azy amin'ny fomba tsy tapaka sy voalahatra tsara. Nanomboka tamin'ny Genesisy aho, ka namaky andininy isan'andininy, tsy nandroso haingana mihoatra noho izay hisehoan'ny hevitra ny andalan-teny samy hafa amin'ny fomba mazava, mba hahafahako ho afaka amin'ny fisalasalana rehetra momba izay zava-miafina na fifanoherana. Isaky ny nahita zavatra manjavozavo aho, ny fanaoko dia ny nampitaha izany tamin'ny andalan-teny rehetra mifandraika aminy; ary tamin'ny fanampian'i CRUDEN, dia nodinihiko ny lahatsoratra rehetra ao amin'ny Soratra Masina izay ahitana ireo teny manan-danja hita ao amin'izay ampahany manjavozavo. Ary rehefa navela hanana ny lanjany sahaza azy eo amin'ny lohahevitra ny lahatsoratra ny teny tsirairay, raha nifanaraka tamin'ny andalan-teny rehetra mifandraika aminy tao amin'ny Baiboly ny fomba fijeriko azy, dia tsy olana tamiko intsony izany. Tamin'izany fomba izany no nanohizako ny fianarana ny Baiboly, tamin'ny famakiako azy voalohany, nandritra ny roa taona teo ho eo, ary afa-po tanteraka aho fa izy ihany no mpandika ny tenany. Hitako fa tamin'ny fampitahana ny Soratra Masina amin'ny tantara, dia ny faminaniana rehetra, araka izay efa tanteraka, dia tanteraka ara-bakiteny; fa ireo sari-teny rehetra, fanoharana, parabola, fitoviana, sns. ao amin'ny Baiboly, dia na hazavaina eo amin'ny fifandraisany akaiky, na ny voambolana nampiasaina hanehoana azy dia voafaritra any amin'ny ampahany hafa amin'ny Teny, ary rehefa voazava tahaka izany, dia tokony horaisina ara-bakiteny araka izany fanazavana izany. Koa tamin'izany dia afa-po aho fa ny Baiboly dia rafitry ny fahamarinana nambara, nomena amin'ny fomba mazava sy tsotra tokoa, ka ny “mpandeha, na dia adala aza, dia tsy ho diso lalana ao.” ...

“Tamin'ny fandalinana lalindalina kokoa ny Soratra Masina dia tonga tamin'ny fehin-kevitra aho fa ny fotoana fito amin'ny fanapahan'ny Jentilisa dia tsy maintsy manomboka amin'ny

fotoana izay nitsaharan'ny Jiosy tsy ho firenena mahaleo tena tamin'ny fahababoana an'i Manase, izay napetraky ny mpanoratra tantaram-potoana tsara indrindra ho tamin'ny 677 tal. J.K.; fa ny 2300 andro dia nanomboka niaraka tamin'ny fitopolo herinandro, izay nofaranan'ny mpanoratra tantaram-potoana tsara indrindra ho tamin'ny 457 tal. J.K.; ary fa ny 1335 andro, izay manomboka amin'ny fanesorana ny fanatitra isan'andro sy ny fananganana ny fahavetavetana mahatonga fandravana, Daniela toko faha-fito andininy faha-iraka ambin'ny folo, dia tokony hatomboka amin'ny fananganana ny fanapahana ambony ara-papa, taorian'ny fanesorana ny fahavetavetana jentilisa, ary izay, araka ny mpahay tantara tsara indrindra azoko nohadihadiana, dia tokony hatomboka eo amin'ny taona 508 taor. J.K. Rehefa isaina ireo vanim-potoana ara-paminaniana rehetra ireo manomboka amin'ireo daty samihafa nomen'ny mpanoratra tantaram-potoana tsara indrindra ho an'ireo zava-nitranga izay tokony hanisana azy mazava, dia hiara-hifarana avokoa izy rehetra eo amin'ny taona 1843 taor. J.K. Araka izany dia nentina aho, tamin'ny 1818, teo amin'ny fiafaran'ny fianarako ny Soratra Masina nandritra ny roa taona, ho amin'ity fehin-kevitra manetriketrika ity, fa eo amin'ny dimy amby roapolo taona eo ho eo manomboka tamin'izany fotoana izany dia hifarana avokoa ny raharaha rehetra momba ny toe-piainantsika ankehitriny..." William Miller's Apology and Defense, 6, 12.

Ny fitsipiky ny filazana voalohany dia mampiorina fa ny zavatra voalaza voalohany no manana ny lanja lehibe indrindra, ary ny zavatra voalaza voalohany ao amin'ny Apokalypsy toko voalohany andininy voalohany dia ny fizotran'ny fampitana hafatra izay ampiasain'ny Ray rehefa manome hafatra an'i Jesosy Izy, ary Jesosy kosa manome izany amin'ny anjeliny, izay avy eo manome izany amin'ny mpaminany iray, izay manoratra izany ka mandefa izany any amin'ny fiangonana. Rehefa nandà ny asa sy ny zavatra hitan'i William Miller ny Advantisma, dia tsy ny fanorenany ihany no nolaviny, fa nolaviny koa ilay tena fizotran'ny fampitana hafatra izay nitondra an'i Miller ho amin'ny fahatakarany, ary nolaviny ilay fizotrany izay hany lalana tokana ahafahan'ny olona mahatakatra ny Apokalypsin'i Jesosy Kristy, izay sokafana mialoha kelin'ny hifaranan'ny fotoam-pahasoavana.

Nitarika an'i Miller hahatakatra fa ny fito andro voatendrin'ny Levitikosy dia nanomboka tamin'ny 677 tal. J.K. Tamin'ny 1856 vao nampiasain'ny Tompo i Hiram Edson mba hamantarana fa ny fanaparitahana ao amin'ny fito andro dia notanterahina koa tamin'ireo foko folo avaratr'i Isiraely. Niezaka ny hampivelatra ny fahatakarana momba ny fito andro ny Tompo, araka ny nifanaraka tamin'ny, nefa nihoatra lavitra noho ny, fahitana fototra nataon'i Miller momba ny fito andro. Kanefa tamin'ny 1856 dia nifarana tamin'ny fomba miafina ny fahazavana nasehon'i Hiram Edson, satria ny lahatsoratra fahavalo tamin'ily andian-dahatsoratra dia nifarana tamin'ny tenin'i James White, izay tonian-dahatsoratra ny Review and Herald tamin'izany, hoe: "To be continued." Tokony "ho tohizana" izany, nefa tsy raha tsy taorian'ny 11 Septambra 2001, rehefa nitarika ny olony ho amin'ny "lalana fahiny" ny Tompo ary tamin'ny farany ho amin'ily andian-dahatsoratra tsy vita nosoratan'i Hiram Edson.

Tsy ny fikomiana izay nanomboka fotoana fohy taorian'ily fahadisoam-panantenana lehibe no resahintsika amin'izao fotoana izao, fa ny hanamarika fotsiny fa na dia notarihina ho amin'ny "impito" ao amin'ny Levitikosy faha-enina amby roapolo aza i Miller, dia mazava fa nokasain'ny

Tompo hampitombo mihoatra noho ny fahatakarana fototra nananan'i Miller momba io lohahevitra io ny fahatakarana voalohany ny amin'ny impito. Nifidy an'i Hiram Edson Izy, dia ilay mpanompo ihany avy amin'izany tantara izany indrindra, izay efa nofidiny teo aloha mba handray ny fahitana momba an'i Kristy niditra tao amin'ny Efitra Indrindra Masina tamin'ny 23 Oktobra 1844.

Izany no antony nampiasako ny tenin'ilay teolijiana Advantista mba hanekena fa ny rafitra iorenan'ny fampiharana ara-paminaniana rehetra nataon'i Miller dia niorina tamin'ny fahatakarany ireo fahefana roa mpandravarava izay ao amin'ny bokin'i Daniela no aseho ho ny "isan'andro" (fivavahan-tsampy), izay mandrakariva mifandray amin'ny "fandikan-dalàna" na ny "fahavetavetana," samy maneho lafiny samihafa amin'ny fahefana mpandravaravan'ny fahefan'ny papa. Ny fahatakarana fototra nananan'i Miller momba ireo fahefana romana dia nitombo be lavitra noho ny tantara izay asehony.

Ny anjelin'Andriamanitra, anisan'izany i Gabriela, no nitarika an'i Miller ho amin'ireo fahatakarana izay notoriny. Tao anatin'izany fahatakarana izany ny faminaniana izay notoriny, ny fitsipiky ny fandikana ara-Baiboly izay nampiasainy, ary koa ny rafitra nahafahany nandamina araka ny tokony ho izy ireo faminaniana. Nomena an'i Miller ny rafitra fa ireo hery roa mandrava resahina ao amin'ny Daniela dia i Roma jentilisa sy i Roma papaly. Future for America dia notarihina ho amin'ny rafitry ny hery telo mandrava, dia ny dragona sy ny bibidia ary ny mpaminany sandoka.

Ary hitako ny fanahy maloto telo tahaka ny sahona nivoaka avy tamin'ny vavan'ilay dragona, sy avy tamin'ny vavan'ilay bibidia, ary avy tamin'ny vavan'ilay mpaminany sandoka. Fa fanahin'ny demonia ireo, manao famantarana mahagaga, ka mivoaka ho any amin'ny mpanjakan'ny tany sy izao tontolo izao manontolo mba hanangona azy ho amin'ny adin'ilay andro lehibe an'Andriamanitra Tsitoha. Apokalypsy 16:13, 14.

Ny rafitra ampiasain'ny *Future for America* dia miorina eo ambonin'ny asan'i Miller, nefa mihoatra noho izay nijanònan'ny asany. Nandao ny rafiny ny Advantisma ka niverina tamin'ny teolojian'ny Protestanta nihemotra tamin'ny fahamarinana sy i Roma. Io tsipika faminaniana io ihany no tohizana ao amin'ny bokin'ny Apokalypsy, izay natomboka tao amin'ny bokin'i Daniela.

"Ny Apokalypsy dia boky voaisy tombo-kase, nefa boky voasokatra koa. Mitahiry ireo zava-mitranga mahagaga izay mbola hiseho amin'ny andro farany amin'ny tantaran'ity tany ity izy. Ny fampianaran'ity boky ity dia mazava tsara, fa tsy zavatra manjavozavo sy tsy takatry ny saina. Ao anatin'ny no averina raisina ilay andalana ara-paminaniana tahaka izay ao amin'i Daniela. Ny faminaniana sasany dia naverin'Andriamanitra, ka amin'izany no anehoany fa tsy maintsy omena lanja izy ireny. Tsy mamerina zavatra tsy misy akony lehibe ny Tompo." Manuscript Releases, volume 9, 8.

Tsy azon'i Miller tsara ny faminaniana ao amin'ny bokin'ny Apokalypsy, satria ny tsipika momba ny fanompoan-tsampy sy ny fahefan'ny papa, izay voafaritry mafy tokoa ao amin'i Daniela, dia velarina ao amin'ny bokin'ny Apokalypsy mba hampidirana ao koa ilay hery mpanenjika manaraka izay hiseho eo amin'ny sehatry ny tantaran'ny faminaniana.

“Tamin’ny alalan’ny fivavahan-tsampy, ary avy eo tamin’ny alalan’ny Fanjakana Papaly, dia nampihatra ny heriny nandritra ny taonjato maro Satana tamin’ny fiezahana hamafa tsy ho ety ambonin’ny tany ireo vavolombelon’Andriamanitra mahatoky. Ny mpanompo sampy sy ny papista dia notarihin’io fanahin’ily dragona io ihany. Tsy nisy nahasamihafa azy afa-tsy izao: ny Fanjakana Papaly, izay niambo ho manompo an’Andriamanitra, no fahavalo nampidi-doza sy nahery setra kokoa. Tamin’ny alalan’ny Romanisma no nahababoan’i Satana izao tontolo izao. Ny fiangonan’Andriamanitra nilaza tena ho Azy dia voafaoka ho ao anatin’ny laharan’izany fitaka izany, ary nandritra ny arivo taona mahery dia nijaly teo ambanin’ny fahatezeran’ily dragona ny vahoakan’Andriamanitra. Ary rehefa nesorina tamin’ny Fanjakana Papaly ny heriny ka noterena hitsahatra amin’ny fanenjehana izy, dia hitan’i Jaona fa nisy hery vaovao niakatra mba hamerina ny feon’ily dragona sy hanohy izany asa feno habibiana sy fanevatevana an’Andriamanitra izany. Io hery io, ilay farany izay hiady amin’ny fiangonana sy ny lalàn’Andriamanitra, dia naseho tamin’ny tandindon’ny bibidia iray nanana tandroka tahaka ny an’ny zanak’ondry. Ny bibidia nialoha azy dia niakatra avy tamin’ny ranomasina, fa ity kosa niakatra avy tamin’ny tany, ka maneho ny fiakaran’ily firenena izay tandindonina amin’izany tamim-pilaminana. Ny “tandroka roa tahaka ny an’ny zanak’ondry” dia maneho tsara ny toetran’ny Fitondram-panjakan’i Etazonia, araka izay asehon’ny foto-kevitra fototra roa iorenany, dia ny Repoblikanisma sy ny Protestanta. Ireo foto-kevitra ireo no tsiambaratelon’ny herintsika sy ny fanambinantsika amin’ny maha-firenena antsika. Ireo izay voalohany nahita fialokalofana teny amin’ny morontsirak’i Amerika dia nifaly fa tonga tamin’ny tany iray afaka tamin’ny fitakiana miavonavon’ny fahefana papaly sy ny jadon’ny fanapahan’ny mpanjaka. Nanapa-kevitra izy ireo ny hanorina fitondram-panjakana eo ambonin’ny fototra midadasiky ny fahafahana sivily sy ara-pivavahana.”

“Fa ny fanoritsoritana hentitra ataon’ny pensilihazon’ny faminaniana dia mampiseho fiovana eo amin’ity sehatra milamina ity. Ilay bibidia manana tandroka tahaka ny zanak’ondry dia miteny amin’ny feon’ny dragona, ary ‘manana ny fahefan’ily bibidia voalohany rehetra eo anatrehany.’ Ny faminaniana dia manambara fa hilaza amin’izay monina ambonin’ny tany izy mba hanao sarin’ily bibidia, ary koa fa ‘mahatonga ny olona rehetra izy, na ny madinika na ny lehibe, na ny manankarena na ny malahelo, na ny tsy andevo na ny andevo, handray marika eo amin’ny tanany ankavanana, na eo amin’ny handriny; ary mba tsy hisy hahazo hividy na hivarotra, afa-tsy izay manana ny marika, na ny anaran’ily bibidia, na ny isan’ny anarany.’ Araka izany dia manaraka ny dian’ny Fanjakana Papaly ny Protestantisma.” Signs of the Times, 1 Novambra 1899.

Ho an’i Miller, ilay bibidia avy ao amin’ny ranomasina sy ilay bibidia avy ao amin’ny tany ao amin’ny Apokalypsy toko fahatelo ambin’ny folo dia naneho an’i Roma jentilisa, ary taorian’izany dia i Roma papaly. Niezaka koa i Miller hampihatra ny rafitra napetrany tamin’ny Apokalypsy toko fahafito ambin’ny folo, saingy ny fanasitranana ny ferin’ny fahafatesan’ny fahefana papaly, ary koa ny anjara asa ara-paminaniana tanan’i Etazonia sy ny Firenena Mikambana, dia ivelan’ily rafitra masina izay nomen’ny anjely azy. Ho azy, ilay bibidia niakatra avy tao amin’ny tany ao amin’ny Apokalypsy toko fahatelo ambin’ny folo dia ny fahefana papaly.

I Miller no iraka izay nampiasaina hanesorana ny lambam-pahefana-n’ny Protestantisma tamin’ny tanan’ireo nilaza tena ho Protestanta izay nivoaka avy tamin’ny Vanim-potoanan’ny Haizina. Ny

fotoana izay hitenenan'i Etazonia tahaka ny dragona, izay hiovan'ny Repoblikanisma ho demokrasia ary hifandray amin'ny governemanta nihemotra ny Protestantisma nihemotra ka hamerina ny firaisan'ny fiangonana sy ny fanjakana, izay sary an'ohatra ny fahefana papaly, dia mbola ho avy tamin'ny androny. Noho izany antony izany dia niezaka izy hampiditra ny bokin'ny Apokalypsy ao anatin'ilay rafitra masina nomen'ny anjely azy.

Voafidy izy mba hahatakatra ny fitomboan'ny fahalalana izay nateraka tamin'ny 1798, rehefa nesorina ny tombo-kase tamin'ny fahitana teo amoron'ny ony Ulai ao amin'ny Daniela toko faha-valo sy faha-sivy. Ny hoavin'i Amerika dia ny hahatakatra ny fahitana teo amoron'ny ony Hiddekel ao amin'ny Daniela toko faha-folo ka hatramin'ny faha-roa ambin'ny folo, izay nesorina ny tombo-kaseny tamin'ny 1989, raha, araka ny voasoratra ao amin'ny Daniela toko faha-iraka ambin'ny folo, andininy faha-efapolo, ireo firenena maneho ilay Firaisana Sovietika teo aloha dia nofafin'ny fahefana papaly sy Etazonia.

Ny rafitra izay nomen'ny anjely ho an'ny Future for America dia nifototra tamin'ny famantarana sy fampiharana ny faminaniana ao anatin'ny tontolon-kevitra ny firaisana intelo sosona misy ny dragona sy ny bibidia ary ny mpaminany sandoka.

“Ny fahazavana izay noraisin'i Daniela avy tamin'Andriamanitra dia nomena indrindra ho an'izao andro farany izao. Ny fahitana izay hitany teo amoron'ny Ulai sy ny Hiddekel, ireo renirano lehibe ao Sinara, dia eo am-panatanterahana ankehitriny, ary tsy ho ela dia ho tanteraka avokoa ny toe-javatra rehetra izay efa voalaza mialoha.” Testimonies to Ministers, 112.

Ny Millerita dia nanambara ny hafatry ny anjely voalohany sy faharoa, ka nilaza ny fisokafan'ny fitsarana. Ny Future for America kosa no manolotra ny hafatry ny anjely fahatelo.

Izaho no namboly, Apolosy no nandena; fa Andriamanitra no nampitombo. Koa dia tsy misy antony ny mpamboly, na ny mpandena; fa Andriamanitra izay mampitombo ihany. Ary iray ihany ny mpamboly sy ny mpandena; nefa samy hahazo ny valim-pitany avy araka ny fiasarany avy ny olona rehetra. Fa mpiara-miasa amin'Andriamanitra izahay; sahan'Andriamanitra ianareo, trano arafitr'Andriamanitra ianareo. Araka ny fahasovan'Andriamanitra izay nomena ahy, tahaka ny mpandrafitra hendry, no nametrahako ny fanorenana, ary ny hafa no manorina eo amboniny. Fa aoka samy hitandrina izay rehetra manorina eo amboniny. Fa tsy misy mahay manao fanorenana hafa afa-tsy izay efa natao, dia Jesosy Kristy. 1 Korintiana 3:6–11.

Mba hanehoana araka ny tokony ho izy ny hafatry ny anjely fahatelo, dia tsy maintsy aseho koa ny hafatry ny anjely roa voalohany, satria efa ampahafantarina antsika fa tsy mety hisy fahatelo raha tsy misy voalohany sy faharoa. Ny hafatra voalohany sy faharoa no fototra, ary ny hafatra fahatelo no vato fehizoro famaranana; nefa ny hafatra fahatelo dia tsy handà na hifanohitra amin'ny voalohany sy faharoa na oviana na oviana. Raha manao izany izy, dia tsy izy no hafatra tena izy.

“Ny hafatra voalohany sy faharoa dia nomena tamin'ny taona 1843 sy 1844, ary ankehitriny isika dia eo ambanin'ny fanambaràna ny hafatra fahatelo; nefa mbola tokony hotorina ihany ireo hafatra telo ireo. Tena ilaina ankehitriny tahaka ny tamin'ny fotoana rehetra teo aloha ny

hamerenana izany amin'ireo izay mitady ny fahamarinana. Amin'ny alalan'ny soratra sy ny feo no tokony hampanenoantsika izany fanambaràna izany, ka aseho ao ny filaharany sy ny fampiharana ireo faminaniana izay mitondra antsika ho amin'ny hafatry ny anjely fahatelo. Tsy misy ny fahatelo raha tsy eo ny voalohany sy ny faharoa. Ireo hafatra ireo no tokony homena izao tontolo izao amin'ny alalan'ny boky sy zavatra an-tsoratra, ary amin'ny lahateny, ka aseho eo amin'ny tsipiky ny tantara ara-paminaniana ireo zavatra izay efa nisy sy ireo zavatra izay mbola ho avy.” Selected Messages, boky 2, 104, 105.

Misy fanamarihana tena tsara momba ny tantaran'ny Millerita sy ny tantarantsika. Ny Millerita no fiandohana ary isika no fiafarana. Izy ireo no nitory sy niaina ny hafatry ny anjely voalohany sy faharoa. Isika no mitory ny hafatry ny anjely fahatelo. Ny hafatra naseho taminy izay tsy mbola voaisy tombo-kase (ny fahitana momba an'i Ulai) dia hita ao amin'ny toko roa ao amin'i Daniela, ary ny antsika kosa (ny fahitana momba an'i Hiddekel) dia hita ao amin'ny toko telo. Izy ireo no namantatra ny loza voalohany sy faharoa, ary niaina tao anatin'ny fahatanterahan'ny loza faharoa. Isika no mamantatra sy miaina ao anatin'ny fahatanterahan'ny loza fahatelo. Ny rafitra nampiharany ny faminaniana dia Roma jentilisa (ilay dragona) sy Roma papaly (ilay bibidia). Ny rafitra ampiharantsika ny faminaniana kosa dia Roma maoderina amin'ny maha-bibidia in-telo sosona azy.

Rehefa manomboka mandinika ny toetran'i Roma papaly ao amin'ny toko fahafito ambin'ny folo ao amin'ny Apokalypsy, izay lazaina fa ilay fahavalo nefa avy amin'ny fito, dia ilaina ny mandinika izay takatry ny Millerita momba an'i Roma nandritra ny tantara fanorenana. Hanana fahazavana fanampiny ny anjely fahatelo, nefa izany fahazavana izany tsy hifanohitra velively amin'ny fahamarinana efa niorina.

Ao amin'ny toko faharoa, fahafito, fahavalo, fahiraika ambin'ny folo ary faharoa ambin'ny folo ao amin'ny Daniela dia aseho i Roma, miaraka amin'ireo fahefana hafa. Dinihintsika eto ny dingana roa nisy an'i Roma talohan'ny 1798: ny mpanompo sampy sy ny papa, ho rafitra iorenan'ny fampiharana ara-paminaniana nataon'i Miller. Miller sy ireo mpisava lalana dia mamantatra fa “ny jiolahin'ny firenenao” ao amin'ny Daniela toko faha-11 andininy faha-14 dia maneho an'i Roma.

Ary amin'izany andro izany dia hisy maro hitsangana hanohitra ny mpanjakan'ny atsimo; ary ny mpandroba amin'ny firenenao koa dia hanandra-tena hampiorina ny fahitana; nefa ho lavo izy. Daniela 11:14.

Misy farafahakeliny roa lehibe tokony hodinihina ao anatin'ity andininy ity. Ny teny hoe “fahitana” ao amin'ity andininy ity dia iray amin'ireo teny hebreo roa ao amin'ny bokin'i Daniela izay adika hoe “fahitana.” Ny iray amin'ireo teny hebreo adika hoe “fahitana” dia châtôn, ary midika nofy, na faminaniana, na fahitana. Ny teny hoe châtôn dia manondro tantara ara-paminaniana, na fe-potoana iray, ary hita impolo ao amin'ny Daniela izy io sady adika mandrakariva hoe “fahitana.”

Ny teny hebreo hafa izay adika koa hoe “fahitana” dia mar-eh', ary midika hoe fisehoana. Ny teny mar-eh' dia manondro fijery tokana, teboka iray eo amin'ny fotoana. Ny teny hebreo mar-eh' dia hita in-telo ambin'ny folo ao amin'ny Daniela, ary adika hoe “fahitana” in-enina, in-efatra hoe

“endrika,” in-droa hoe “fisehoana,” ary indray mandeha hoe “tsara tarehy.”

Ireo mpandroba amin’ny firenenao dia maneho an’i Roma, ary noho izany dia ny lohahevitra ara-paminaniana momba an’i Roma no mametraka ny “fahitana” ara-paminaniana ao amin’ny bokin’i Daniela. Noho izany antony izany, zava-dehibe ny mahatakatra ny lanjan’i Roma amin’ny maha-tandindona ara-paminaniana azy.

Ny lojikan’ny faminaniana dia mitaky fa ny teny hoe “fahitana” izay misolo tena ny tantara ara-paminaniana dia ilay “fahitana” iray ihany izay resahina ao amin’ny bokin’ny Apokalypsy, satria ny tsindrimandry dia manambara fa Daniela sy ny Apokalypsy dia boky iray ihany, fa mifameno izy ireo, fa samy mitondra ny iray ho amin’ny fahatanterahana ny iray, ary fa ilay tsipika faminaniana iray ihany izay hita ao amin’i Daniela dia tohizana ao amin’ny Apokalypsy. Ireo hevitra naseho ao amin’ny Spirit of Prophecy ireo dia efa tafiditra ato amin’ity andian-dahatsoratra ity, koa tsy haveriko indray. Hanampy hevitra iray hafa aho izay efa nampidirintsika koa avy amin’i Sister White. Izany hevitra izany dia izao: ny boky rehetra ao amin’ny Baiboly dia mihaona sy mifarana ao amin’ny bokin’ny Apokalypsy. Ny “fahitana” momba ny tantara ara-paminaniana (châzôn) izay hita ao amin’i Daniela ary apetraka miaraka amin’ny foto-kevitra ara-paminaniana momba an’i Roma, dia misolo tena ny fahitan’ny tantara ara-paminaniana manerana ny Baiboly. Ny boky rehetra ao amin’ny Baiboly dia mihaona sy mifarana ao amin’ny Apokalypsy ary Andriamanitra tsy mba mifanohitra amin’ny Tenany velively. Tsy mba mifanohitra mihitsy! Raha mihevitra ianao fa nanao izany Izy, dia misy zavatra tsy azonao tsara. Io teny hebreo iray ihany io indrindra (châzôn) dia adika koa hoe fahitana ao amin’ny bokin’ny Ohabolana.

Raha tsy misy fahitana, dia ringana ny vahoaka; fa izay mitandrina ny lalàna kosa dia sambatra. Ohabolana 29:18.

Izany no hevi-dehibe voalohany tokony hodinihina momba ilay andininy. Raha diso ny fahatakarantsika an’i Roma, dia tsy ho voaorintsika ny fahitana ny tantara ara-paminaniana. Io zava-misy io no mamaritra amin’ny ankapobeny ny ezaka nataon’ny Zezoita sy ny hafa nandritra ny tantara, izay nampiditra teolojia sandoka mba handravana ny lohahevitra ara-paminaniana momba an’i Roma. Raha mandinika ny fahatakarana fototra momba an’i Roma isika, dia tokony hotadidintsika izany.

“Ireo izay tonga very hevitra eo amin’ny fahazoany ny teny, izay tsy mahita ny hevitra ny antikristy, dia hametraka ny tenany tokoa eo amin’ny lafin’ny antikristy. Tsy misy fotoana intsony ankehitriny ho antsika hifangaro amin’izao tontolo izao. Daniela dia mitsangana eo amin’ny anjarany sy eo amin’ny toerany. Ny faminaniana i Daniela sy i Jaona dia tokony ho azo. Mifampandika izy ireo. Omeny izao tontolo izao ny fahamarinana izay tokony ho fantatry ny olona rehetra. Ireo faminaniana ireo dia ho vavolombelona eto amin’izao tontolo izao. Amin’ny fahatanterahany amin’izao andro farany izao dia hanazava ny tenany izy.” Kress Collection, 105.

Raha tsy mahita ny hevitra ny antikristy (Roma) ianao, dia hiara-dalana amin’i Roma, ary io fampitandremana io dia apetraka ao anatin’ny tontolon-kevitra momba ny fahafahana na ny tsy fahafahana mahatakatra ny bokin’i Daniela sy ny Apokalypsy. Ny Millerita no nanorina ny

fahatakarana fototra iorenana amin'ny Advantisma tamin'ny alalan'ny famantarany an'i Roma. Fantatr'izy ireo fa i Roma dia nasehon'ny hery roa mpandrava, fa samy dingana nisehoan'ny Roma izy roa, kanefa tsy mbola tonga tamin'ny toerana ara-tantara hahitany an'i Roma ho firaisana telo sosona araka ny asehon'ny bokin'ny Apokalypsy izy ireo. Koa i Daniela no fototra izay soloin'ny Millerita tena, ary ny Apokalypsy no vato fehizoro izay soloin'ny Future for America tena. Misy teboka hafa koa avy ao amin'ny Daniela tona faha-11 andininy faha-14 izay irintsika hofantarina.

Nahatakatra i Miller sy ireo mpisava lalana fa ny sariolona tao amin'ny nofin'i Nebokadnezara dia naneho ireo fanjakana efatra, dia Babylona, Medo-Persia, Gresy, ary Roma. Tsy nahita mihoatra ny fanjakana fahefatra izy ireo, satria takany fa i Roma papaly dia dingana faharoa fotsiny amin'i Roma, ka noho izany dia nifarana tamin'ny taona 1798 ny fanjakana fahefatra. Araka ny fijoroany teo amin'ny tantara, ny marika ara-paminaniana tokana sisa tavela dia ny Fiavian'i Kristy Fanindroany, izay hamelezan'ity vato voatapaka avy teo an-tendrombohitra ny tongotry ny sariolona. Fantatr'ireo Millerita ny fanavahana ara-paminaniana teo amin'i Roma jentilisa sy i Roma papaly, nefa satria voatery nampifanaraka ny taona 1798 tamin'ny fiverenan'i Kristy izy ireo, dia tsy nahita mihoatra noho ireo fanjakana efatra.

“Tonga amin'ny fotoana iray isika ankehitriny izay anehoana ny asa masina ataon'Andriamanitra amin'ny alalan'ny tongotry ny sariolona izay nifangaroan'ny vy tamin'ny tanimanga malemy. Manana vahoaka Andriamanitra, dia vahoaka voafidy, izay tsy maintsy hohamasinina ny fahaizany manavaka, ka tsy tokony ho tonga tsy masina amin'ny fametrahana hazo sy ahitra ary vodivary eo ambonin'ny fanorenana. Ny fanahy rehetra izay mahatoky amin'ny didin'Andriamanitra dia hahita fa ny mampiavaka ny finoantsika dia ny Sabata andro fahafito. Raha manome voninahitra ny Sabata araka izay nandidian'Andriamanitra azy ny fitondram-panjakana, dia hijoro amin'ny herin'Andriamanitra izany ary hiaro ny finoana izay efa natolotra indray mandeha monja ho an'ny olona masina. Kanefa ireo mpitondra fanjakana dia hanohana ny sabata sandoka, ary hampifangaro ny finoany ara-pivavahana amin'ny fitandremana io zanaky ny fahefana papaly io, ka hametraka azy ho ambonin'ny Sabata izay nohamasinin'ny Tompo sy notahiny, ary natokany mba hotandreman'ny olona ho masina, ho famantarana eo Aminy sy ny vahoakany hatramin'ny taranaka arivo. Ny fampifangaroana ny raharaham-piangonana sy ny raharaham-panjakana dia asehon'ny vy sy ny tanimanga. Io firaisana io dia mampahalemy ny herin'ny fiangonana rehetra. Ity fampitaovana ny fiangonana amin'ny fahefana ny fanjakana ity dia hitondra vokatry ratsy. Saika efa nihoatra ny faritry ny fahari-pon'Andriamanitra ny olona. Nampiasa ny heriny teo amin'ny politika izy, ary niray tamin'ny fahefana papaly. Fa ho avy ny fotoana izay hanasazan'Andriamanitra ireo izay nanafoana ny lalàny, ary ny asa ratsiny dia hiverina hamely azy ihany.” Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 4, 1168.

Ny Apokalypsy tona fahafito ambin'ny folo no famantarana farany ny fanjakana ao amin'ny faminaniana ny Baiboly, ary ambarany fa fanjakana fito no efa lavo, ary ny fanjakana fahavalo dia ny firaisana telo sosona an'i Roma maoderina. Raha Daniela tona faharoa no fanononana voalohany ny fanjakan'ny faminaniana ny Baiboly, ary izany tokoa no izy; dia tokony hazavain'ity fanononana voalohany ny fanononana farany. Ahoana no ahafahan'ireo fanjakana efatra ao amin'i Daniela tona faharoa mifanaraka amin'ny fanjakana valo ao amin'ny Apokalypsy tona fahafito

ambin'ny folo?

Koa tsarovy àry, raha mandroso isika, fa ny Millerites dia tsy nahita ireo fisehoan-javatra ara-paminaniana mihoatra noho ny tantarany. Ny hafatra izay takany sy notoriny dia nanondro ny Fiavian'i Kristy fanindroany ho marika manaraka eo amin'ny tantara ara-paminaniana. Kanefa raha ny fahatakarana Millerite momba an'i Roma ho tandindona izay mametraka ny fahitana ny tantara ara-paminaniana, ary koa ny Daniela toko faharoa, dia samy fahamarinana fototra Millerite avokoa, ahoana no ahafahan'izany mifanaraka amin'ireo fanjakana valo ao amin'ny toko fahafito ambin'ny folo ao amin'ny Apokalypsy?

Raha tsy azonao antoka raha fototra ny sarin'i Daniela toko faha-2, dia ny hany tokony hataonao dia ny mandinika ny tabilao navelan'ireo mpisava lalana tamin'ny 1843 sy 1850. Samy ahitana ny sarin'i Daniela toko faha-2 voasoritra eo aminy izy roa ireo. Ary tsy latsa-danja amin'izany koa ny nanamarihan'i Ellen White fa samy natao araka ny fitarihan'Andriamanitra sy araka ny drafitra nataony ireo tabilao roa ireo.

“Nahita ko nga ang tsart sang 1843 ginmandu-an sang kamot sang Ginoo, kag nga indi ini dapat usbon; nga ang mga numero amo gid ang Iya ginbuot nga mangin amo sini; nga ang Iya kamot yara sa ibabaw sini kag nagtago sang isa ka sayop sa pila ka mga numero, agod nga wala sing may makakita sini tubtob nga ginhalin ang Iya kamot.” Early Writings, 74, 75.

Momba ny tabilao 1850 dia nilazany hoe:

“Hitako fa Andriamanitra dia tao amin'ny famoahana ny tabilao nataon'i Rahalahy Nichols. Hitako fa nisy faminaniana momba ity tabilao ity tao amin'ny Baiboly, ary raha natao ho an'ny vahoakan'Andriamanitra ity tabilao ity, raha ampy ho an'ny iray izy, dia ho an'ny hafa koa izany, ary raha nisy iray nila tabilao vaovao natao tamin'ny habe lehibe kokoa, dia samy mila izany tahaka izany indrindra ny rehetra.” Manuscript Releases, volume 13, 359.

Misy ohabolana tranainy avy amin'izao tontolo izao manao hoe: “Maro ny lalan'ny fahadisoana, fa iray ihany ny an'ny fahamarinana.” Misy fahadisoana maro samihafa nampiasaina mba hisakanana ny olona tsy hahafantatra fa i Roma maoderina ao amin'ny Apokalypsy toko faha-fito ambin'ny folo no loha fahavalo, izay avy amin'ny fito. Iray amin'ireo fahadisoana ampiasain'ny teolojian'ny Advantisma ny fanolorana diso ny fanjakan'ny tantara. Tsy ny fanjakan'ny faminanian'ny Baiboly no resahiko eto, fa fanondroana roa samy hafa ireo. Ny fanjakan'ny faminanian'ny Baiboly dia miorina amin'ny filazana voalohany ao amin'ny Daniela toko faha-roa, kanefa nisy fanjakan'ny tantara nialoha an'i Babylona. Ellen White dia manondro mazava tsara hoe iza ireo fanjakan'ny tantara, nefa ny teolojian'ny Advantisma dia tsy miraharaha ny fijoroana vavolombelona nomen'ny Fanahy ka mamorona filaharan'ny fanjakan'ny tantara izay manamaizina ny fahatakarana fa i Roma dia miseho hatrany ho fahavalo sady avy amin'ny fito. Kanefa i Roma no mametraka ny fahitana.

Ny mpahay teôlôjian'ny Advantista sy ny Protestanta nihemotra dia milaza fa ny fanjakan'ny tantara dia i Egipta, Asyria, Babylona, Medo-Persia, Gresy, Roma, sy ny manaraka. Sister White dia mampahafantatra antsika fa misy fanjakana fahatelo eo amin'ny tantara, izay nofidin'izy ireo havelan'izy ireo hivoaka. Moa ve io fanjakana io no avelany hivoaka, sa ny Fanahin'ny

Faminaniana no avelany hivoaka? Samy izy roa.

“Ny tantaran’ireo firenena izay nifandimby nibodo ny fotoana sy ny toerana voatendry ho azy avy, ka tsy nahy nijoro ho vavolombelon’ny fahamarinana izay tsy fantatr’izy ireo akory ny heviny, dia miteny amintsika. Ho an’ny firenena rehetra sy ho an’ny olona tsirairay amin’izao andro izao dia efa notendren’Andriamanitra ny toerana iray ao amin’ny drafiny lehibe. Ankehitriny, ny olona sy ny firenena dia refesina amin’ny plomby eny an-tanan’Ilay tsy mba diso. Samy manapa-kevitra ny anjarany amin’ny safidiny avy ny rehetra, ary Andriamanitra no mifehy ambonin’izany rehetra izany mba hanatanterahana ny fikasan’Andriamanitra.”

“Ny tantara izay efa nasian’ilay IZAHO NO IZY lehibe marika ao amin’ny Teniny, mampifamatotra rohy isan-rohy ao amin’ny rojo faminaniana, hatramin’ny mandrakizay tany aloha ka hatramin’ny mandrakizay any aoriana, dia milaza amintsika izay misy antsika ankehitriny ao amin’ny fizotry ny vanim-potoana, sy izay azo antenaina amin’ny andro ho avy. Izay rehetra efa nambaran’ny faminaniana fa ho tanteraka, mandra-pahatongan’izao fotoana izao, dia voarakitra eo amin’ny pejin’ny tantara, ary azontsika antoka fa izay rehetra mbola ho avy dia samy ho tanteraka araka ny filaharany.

Ny faharesena farany sy ny fongorana tanteraka ny fanjakazakana rehetra ety an-tany dia efa nambara mazava ao amin’ny tenin’ny fahamarinana. Ao amin’ny faminaniana nambara tamin’ny fotoana nanononana ny didim-pitsarana avy amin’Andriamanitra tamin’ny mpanjaka farany teo amin’ny Isiraely no omena izao hafatra izao: “Izao no lazain’i Jehovah Tompo: Esory ny satro-boninahitra masina, ary esory ny satroboninahitra: ... asandrato izay ambany, ary ampidino izay ambony. Horavako, horavako, horavako izany; ary tsy hisy intsony izany, mandra-pihavin’Ilay manana ny rariny aminy; ary homeko Azy izany.” Ezekiela 21:26, 27.

Ny satro-boninahitra nesorina tamin’ny Isiraely dia nifandimby nankany amin’ny fanjakan’i Babylona sy ny Medo-Persia ary Gresy sy Roma. Hoy Andriamanitra: “Tsy hisy intsony izany mandra-pihavin’Ilay tompony ara-drariny; ary homeko Azy izany.”

“Efa antomotra izany andro izany. Ankehitriny, ny famantarana ny andro dia manambara fa mijoro eo am-baravarana’ireo toe-javatra lehibe sy manetriketrika isika. Ao anatin’ny fisavoritahana ny zavatra rehetra eto amin’izao tontolontsika izao. Eo imason-tsika no tanteraka ny faminanian’ny Mpamonjy momba ireo toe-javatra izay hialoha ny fihaviany hoe: ‘Ary handre ady sy filazana ady hianareo.... Fa hisy firenena hitsangana hamely firenena, ary fanjakana hamely fanjakana; ary hisy mosary sy areti-mandringana ary horohoron-tany any amin’ny tany samy hafa.’ Matio 24:6, 7.”

“Ny ankehitriny dia fotoana mahaliana fatratra ho an’izay rehetra velona. Ny mpanapaka sy ny mpitondra fanjakana, ny olona mitana toerana iankinan’ny fitokisana sy ny fahefana, ny lehilahy sy ny vehivavy misaina amin’ny saranga rehetra, dia mampifantoka ny sainy amin’ireo zava-mitranga manodidina antsika. Jereny amim-pitandremana ny fifandraisana voafehin’ny fifanentanana sy ny tsy fitoniana misy eo amin’ireo firenena. Hitany ny hamafin’ny hery misavovona izay mahazo ny singa rehetra eto an-tany, ary fantany fa misy zavatra lehibe sy manapaka lalana efa hiantomboka—fa izao tontolo izao dia eo an-tsisin’ny krizy mahatalanjona indrindra.”

“Ankehitriny ny anjely dia mitana ny rivotry ny fifandirana, mba tsy hitsoka mandra-pampitandremana izao tontolo izao ny amin’ny loza mananontanona ho avy aminy; nefa misy tafio-drivotra miangona, vonona hipoaka amin’ny tany; ary rehefa hibaiko ny anjeliny Andriamanitra hamaha ny rivotra, dia hisy sehatry ny fifandirana toy izany ka tsy misy penina mahay maneho azy.”

“Ny Baiboly, ary ny Baiboly ihany, no manome fijery marina momba ireo zavatra ireo. Eto no anambarana ireo seho lehibe farany eo amin’ny tantaran’izao tontolontsika izao, dia zava-mitranga izay efa manaloka mialoha, ary ny feon’ny fanatonany no mampihorohoro ny tany sy mampifitra ny fon’ny olona noho ny tahotra.” Education, 178–180.

Ity andininy ity dia manana fahazavana be ho an’izao androntsika izao, kanefa ny tiako asongadina dia izao: i Sister White dia manondro mazava fa ny fanjakan’ny tantara izay nialoha an’i Babylona dia Isiraely, fa tsy Asyria. Ny fanjakana ara-tantara izay ampiasain’ireo teoljiana dia manaisotra an’i Isiraely tsy ho isan’ny fanjakana ara-tantara, na dia teo aza ny hery sy ny voninahitra izay naorina nandritra ny fanjakan’i Solomona mpanjaka, ary na dia eo aza ny fijoroana vavolombelona mivantana avy amin’ny fanahy nentanim-panahy tamin’ny alalan’i Ezekiela sy Ellen White fa ny satroboninahitry ny Isiraely dia nafindra tamin’i Babylona.

Raha ampiharintsika amin’ireo fanjakana teo amin’ny tantara ny fanazavana nentin’ny tsindrimandry, dia hitantsika fa tokony ho isaina ao anatin’ireo fanjakana ireo ny Isiraely. Isiraely sy Asyria ary Egypta dia fanjakan’ny tantara izay nialoha ny fanjakana voalohany amin’ny faminanian’ny Baiboly, dia Babylona izany. Koa ny fanjakana fahefatra amin’ny “tantara” dia Babylona, ny fahadimy dia Medo-Persia, ny fahenina dia Grisias, ny fahafito dia Roma jentilisa, ary ny fahavalo dia Roma papaly, izay avy amin’ny fito satria maneho ny dingana faharoan’i Roma jentilisa izy. Raha raisina miaraka amin’ireo fanjakan’ny tantara, Roma papaly no fahavalo, ary avy amin’ny fito izy.

Ao amin’ny Daniela toko fahafito dia aseho amin’ny alalan’ny bibidia ny fanjakana ao amin’ny faminanianana ara-Baiboly. Babylona no liona, izay narahin’ny bera, dia Medo-Persia. Ny fahatelo dia Grisias, amin’ny maha-leoparda azy, ary avy eo Roma, ilay bibidia “mahatahotra sy mampihoron-koditra” izay nanana “nify vy.” Ilay bibidia mahatahotra, mifanaraka amin’ily sariolona ao amin’ny Daniela toko faharoa, dia i Roma, ilay fanjakana fahefatra ao amin’ny faminanianana ara-Baiboly.

Ny Millerita dia nahatakatra fa i Roma no fanjakana fahefatra, ka dia nahatakatra araka izany ny toetran’ily bibidia mahatsiravina izy ireo, ary nampihatra fotsiny ny toetra ara-paminanianana rehetra momba ilay bibidia tamin’ily fanjakana fahefatra. Hitan’izy ireo tao amin’ily andalan-teny ny fanavahana ny Roma jentilisa sy ny Roma papaly, nefa tsy hitany ny fanjakana fahadimy ao amin’ny faminanian’ny Baiboly, satria nampiasa araka ny tokony ho izy ny filazana voalohany ireo fanjakan’ny faminanian’ny Baiboly ho toy ny teboka itondrany fanovozan-kevitra izy ireo. Kanefa ny fanavahana ireo Roma roa ireo dia ao amin’ily andalan-teny, izay mamela antsika handinika ny fanavahana ireo Roma roa ireo ho toy ny fanehoana fanjakana roa. Saingy tsy izany no hevitra dinihintsika.

Koa hoy Izy nanao hoe: Ny biby fahefatra dia ho fanjakana fahefatra etỳ ambonin'ny tany, izay tsy hitovy amin'ny fanjakana rehetra, ary handevona ny tany rehetra, sy hanitsakitsaka azy, ary hamotika azy ho potipotika. Ary ny tandroka folo avy amin'io fanjakana io dia mpanjaka folo izay hitsangana; ary hisy iray hafa hitsangana aoriany; ary tsy hitovy amin'ireo voalohany izy, ary hampietry mpanjaka telo. Ary hiteny teny lehibe hanohitra ny Avo Indrindra izy, ary hampahory ny olon-masin'ny Avo Indrindra, sady hihevitra hanova andro sy lalàna; ary hatolotra eo an-tànany ireo mandra-piavin'ny andro iray sy andro roa ary tapaky ny andro. Fa hipetraka ny fitsarana, ary hesoriny aminy ny fanapahany, mba holevonina sy horavana hatramin'ny farany. Daniela 7:23–26.

Ny fanjakana fahefatra ao amin'ny Daniela toko faharoa dia i Roma. Ny tandroka folo dia maneho ny firenena folo izay maneho ny fanjakan'i Roma jentilisa, ary alohan'ny handraisan'i Roma papaly ny fahefana hifehy izao tontolo izao tamin'ny 538, dia hesorina, na hongotana, ny telo amin'ireo fanjakana ireo. Avy eo dia hitsangana ilay “tandroka” “kely” ao amin'ny andininy faha-valo, izay manana “maso tahaka ny mason'olona, ary vava miteny zavatra lehibe.” Raha manana tandroka folo isika ao amin'ilay fanjakana fahefatra, ary esorina ny telo mba hisoloan'ilay “tandroka kely” ireo tandroka telo ireo, dia rehefa esorina ireo tandroka telo ireo dia fito no sisa tavela, ary ilay tandroka kely no fahavalo, fa i Roma dia miseho ho fahavalo mandrakariva sady avy amin'ny fito. Misy fahazavana betsaka momba an'i Roma amin'ny dingana roa isehoany ato amin'ity toko ity, nefa eto isika dia manome fanamarinana faharoa fotsiny fa ara-paminaniana tahaka ny ara-tantara koa, i Roma dia miseho ho fahavalo sady avy amin'ny fito.

Ao amin'ny toko fahavalo no ahitantsika ny fanitarana ny toko fahafito. Ity toko ity dia mamantatra indray ny fanjakana ao amin'ny faminanian'ny Baiboly, nefa tsy anisany intsony ny fanjakana voalohany, dia Babylona; satria rehefa nandray ny fahitana ao amin'ny toko fahavalo i Daniela, dia efa tena nanakaiky ny faran'i Babylona. Ao amin'ity toko ity, ny Medo-Persia dia asehon'ny ondrilahy iray nanana tandroka roa. Ny Grisias kosa dia asehon'ny osilahy iray nanana tandroka iray, izay tapaka ka niteraka tandroka efatra avy tamin'ilay tandroka tapaka. Avy eo dia manaraka aorian'i Grisias ny “tandroka kely,” ary indray mandeha indray dia i Roma no asehon'io tandroka kely io. Na dia tsy taranaka mivantana avy amin'ny fanjakam-benin'i Grisias aza i Roma, dia asehon'ity andalan-teny ity ho toy ny nivoaka avy tamin'ny iray amin'ireo tandroka efatra nipoitra tao amin'ny fanjakan'ny Grisias ilay tandroka kely, taorian'ny nanapotehana ilay tandroka voalohany—izay nisolo tena an'i Aleksandra Lehibe. Tsy taranaky ny Grika i Roma, kanefa avy tany amin'ny faritry ny Grisias no nanombohany ny fandreseny an'izao tontolo izao, ary amin'izany heviny izany dia nivoaka avy tamin'ny iray tamin'ireo tandroka efatra ireo izy.

Koa ao amin'ny toko fahavalo ary no ahitantsika vavolombelona faharoa manamafy ny toko fahafito. Nanana-tandroka roa i Medo-Persia, nanana tandroka iray i Grisias, ary taorian'izany dia nisy tandroka efatra hafa koa. Izany dia mitotaly tandroka fito talohan'i Roma, satria ny tandroka kely dia nivoaka avy tamin'ny iray tamin'ireo tandroka efatr'i Grisias. Roa miampy iray miampy efatra dia fito, avy eo i Roma, dia ilay tandroka kely, no fahavalo, ary avy amin'ny fito izy. Tsara homarihina fa ao amin'ity andalan-teny ity, izay manondro fa i Roma dia mivoaka avy amin'ny iray amin'ireo tandroka grika, no misy ny iray amin'ireo ady hevitra ara-paminaniana lehibe indrindra izay tsy maintsy natrehin'i Miller sy ireo mpiara-miasa taminy teo amin'ny tantarany.

Ny Protestanta tamin'izany tantara izany dia nanizingizina fa ny tandroka kely an'i Roma dia tsy afaka ho Roma, satria ny faminaniana dia manondro fa ny tandroka kely dia nivoaka avy tamin'ny iray amin'ireo tandroka grika efatra. Noho izany dia nilaza izy ireo fa i Antiochus Epiphanes no tandroka kely, izay anankiray tamin'ireo mpanjaka Seleokida izay mbola nitohy teo amin'ny tantara taorian'ny fizarazarana nateraky ny fahafatesan'i Aleksandra Lehibe. Lehibe tokoa ny adivevitra tao amin'ny tantara Millerita momba io raharaha io, hany ka teo amin'ny tabilao 1843 dia naseho ny fanoherana ny fampianaran'ny Protestanta, izay nifototra tamin'ny hoe nahita ny tandroka kely nivoaka avy tamin'ny iray amin'ireo tandroka grika efatra i Daniela, ka noho izany dia tsy azo ampiarina amin'i Roma izany, satria i Roma dia tsy nipoitra avy tamin'i Grisias. Nisy fiantraikany tamin'ny andalan-teny rehetra ao amin'ny Daniela izay amaritana an'i Roma izany adivevitra izany. Tafiditra tao amin'ny toeran-kevitra ny Protestanta koa ny hoe i Antiochus Epiphanes no tsy maintsy ho "jiolahin'ny firenenao" ao amin'ny andininy faha-efatra ambin'ny folo ao amin'ny Daniela iraka ambin'ny folo. Noho izany, ny Millerita dia nametraka teo amin'ny ilay tabilao izay nolazain-dRahavavy White fa "notarihin'ny tanan'ny Tompo ary tsy tokony hovaina," fanondroana an'i Antiochus Epiphanes izay manazava ny antony tsy ahafahany ho ilay fanjakana fahefatra. Moa va i Roma no mampiorina ny fahitana momba ny tantara ara-paminaniana, sa mpanjaka Seleokida iray izay maty zato taona mahery talohan'ny nahaterahan'i Kristy no nisolo tena ilay fahefana izay nitsangana nanohitra an'i Kristy tamin'ny fanomboana Azy?

Ny fanontaniana mety hatsangana dia izao: nahoana i Daniela no naseho an'i Roma ho nivoaka avy tamin'ny iray tamin'ireo tandroka grika, raha toa ka tsy taranaka mivantana avy amin'i Gresy i Roma? Ny valiny dia satria ny fiandohan'ny fiakaran'i Roma ho amin'ny fahefana dia nanomboka tao amin'izany faritra izay tany grika fahiny izany; nefa nahoana no naseho tamin'ny fomba toy izany ny faminaniana ka nahatonga izany fifangaroan-kevitra izany ho azo heverina?

Farafahakeliny valin-teny iray, ankoatra ny maha-zava-dehibe ny fanamarihana izay niandohan'ny fiakaran'i Roma, dia izao: ny zava-miafina momba an'i Roma izay miseho ho fahavalo hatrany nefa isan'ny fito dia voavaly amin'ny fampifandraisana an'i Roma amin'ny faritanin'i Grisias, mba hitehirizana ny hevitra ny zava-miafina fa isan'ny fito i Roma. Zava-dehibe tokoa izany zava-miafina izany, na dia tsy ho nahatakatra velively io foto-kevitra io aza ny Millerita tamin'ny toerana nijoroany teo amin'ny tantara. Ny zava-misy fa ny fanovozan-kevitra rehetra eo amin'ny tabilao 1843 ihany, fa koa eo amin'ny tabilao 1850, dia sary maneho lohahevitra izay resahina mivantana ao amin'ny Tenin'Andriamanitra ara-paminaniana, afa-tsy ilay fanovozan-kevitra tokana izay manasongadina fa Antiochus Epiphanes dia tsy ilay fahefana izay nijoro nanohitra an'i Kristy, dia mahatonga io fanampin-javatra eo amin'ny tabilao io ho manan-danja indrindra. Mampalahelo tokoa fa rehefa nandao ny fanorenany ny Advantisma, dia hita ankehitriny fa mampianatra izy fa ilay fahefana ao amin'ny andininy faha-efatra ambin'ny folo ao amin'ny Daniela iraka ambin'ny folo dia Antiochus Epiphanes fa tsy Roma! Ampianariny ankehitriny izay zavatra notoherin'ny Millerita tamin-kery tokoa hany ka nasehony teo amin'ny tabilao 1843 izany fifandirana izany!

Ny fanjakana eo amin'ny tantara dia manambara fa i Roma no miakatra ho fahavalo ary avy amin'ny fito izy. Ilay “tandroka kely” ao amin'ny toko fahafito, izay miteny “teny lehibe hanohitra ny Avo Indrindra,” dia miakatra ho fahavalo ary avy amin'ny fito izy. Ny tandroka ao amin'ny toko fahavalo dia manambara fa i Roma no miakatra ho fahavalo ary avy amin'ny fito izy.

Ao amin'ny lahatsoratra manaraka dia hodinihintsika ny amin'ny niakaran'i Roma maoderina, araka ny anehoana azy ao amin'ny Apokalypsy toko fahafito ambin'ny folo, ho fahavalo sady isan'ny fito. Avy eo dia hiverina amin'ny Daniela toko faharoa isika ka hamantatra ny antony ifanarahan'ireo fanjakana efatra ao amin'ny Daniela toko faharoa, izay filazana voalohany ny amin'ireo fanjakan'ny faminanian'ny Baiboly, amin'ireo fanjakana valo ao amin'ny Apokalypsy toko fahafito ambin'ny folo.